

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ ТА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ірина ГРИЦАЙ
професор кафедри
теорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, професор

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЖІНОК ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОКТРИНАЛЬНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У ХХІ столітті концепція національної безпеки зазнала фундаментальної трансформації: від традиційної державоцентричної моделі вона еволюціонувала до концепції, орієнтованої на людину, де права і свободи громадян виступають не пасивним об'єктом захисту, а системоутворюючим чинником безпекової політики. У цьому контексті забезпечення прав жінок є ключовим структурним елементом національної безпеки, оскільки від рівня їх реалізації залежить соціальна стабільність, довіра до державних інституцій та здатність держави протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам [1].

Доктринальний вимір проблеми полягає у переосмисленні співвідношення безпеки та рівності. Принцип недискримінації та фактичної рівності жінок і чоловіків закріплено в конституційних засадах і міжнародних зобов'язаннях держави, що робить його невід'ємною складовою верховенства права. Ігнорування позитивних зобов'язань держави щодо захисту жінок від насильства, дискримінації та маргіналізації створює системні загрози: соціальну напругу, радикалізацію, демографічні дисбаланси, зниження мобілізаційного потенціалу суспільства. Таким чином, права жінок у сфері безпеки – не лише гуманітарне питання, а безпосередній фактор національної безпеки [2].

Сучасна безпекова доктрина визнає жінок не лише як вразливу категорію, що потребує захисту у кризових умовах, а й як активних учасниць безпекових процесів. Їхня участь у секторі безпеки і оборони, стратегічному плануванні, кризовому управлінні та миробудуванні підвищує ефективність ухвалених рішень, розширює аналітичні горизонти оцінки загроз і зміцнює превентивний потенціал держави [3]. Ігнорування цього потенціалу обмежує стратегічну спроможність держави та її здатність до адаптації в умовах криз.

Практичні напрями забезпечення прав жінок у секторі безпеки включають:

1. *Механізми запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству*, особливо у збройних конфліктах, під час окупації та переміщення населення [3, 2]. Безкарність за такі злочини підриває довіру до правосуддя і формує атмосферу правового нігілізму.

2. *Рівний доступ до служби в секторі безпеки та оборони*, включно з керівними посадами [3]. Формальна можливість без усунення структурних бар'єрів не створює фактичної рівності, що потребує перегляду кадрової політики, системи підготовки та просування персоналу.

3. *Інтеграція гендерного аналізу у стратегічне планування національної безпеки*. Урахування специфіки впливу кризових явищ на різні соціальні групи підвищує адекватність рішень; гендерно нейтральні на перший погляд заходи можуть мати непропорційні наслідки [3].

Особливу увагу слід приділити балансу між обмеженням прав людини в умовах воєнного стану та забезпеченням безпеки держави. Дискримінаційні практики та ігнорування специфічних потреб жінок є неприпустимими [2]. Принципи законності, необхідності та пропорційності повинні застосовуватися із врахуванням гендерного виміру, що є показником правової зрілості держави.

Отже, забезпечення прав жінок слід розглядати як нормативно обумовлений

компонент національної безпеки. Його реалізація зміцнює стійкість держави, підвищує довіру до інституцій і сприяє розвитку кадрового потенціалу. Інституціоналізація гендерної рівності у секторі безпеки дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку загроз, якісне стратегічне планування та легітимність ухвалених рішень. У сучасних умовах лише поєднання ефективних безпекових механізмів із гарантіями прав людини формує комплексну та стійку модель національної безпеки, де гендерна рівність виступає ключовим критерієм стратегічної спроможності держави.

1. Women, peace and security. Advancing equality and building peace. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/peace-and-security/page/women-peace-and-security>.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 18.12.1979: станом на 6 жовт. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
3. UN Security Council Resolution 1325: of 31.10.2000 no. S/RES/1325. URL: <https://peacemaker.un.org/en/thematic-areas/women-peace-security/normative-frameworks/security-council-resolutions>.

Людмила ДОБРОБОГ
професор кафедри
теорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, професор

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ОРГАНАМИ ПРАВОПОРЯДКУ В АСПЕКТІ ВИКОНАННЯ ПОЗИТИВНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЕРЖАВИ

Забезпечення гендерної рівності сьогодні постає одним із ключових пріоритетів демократичного розвитку сучасного суспільства, заснованого на вимогах принципу верховенства права. Незважаючи на прогрес у законодавчому закріпленні принципів рівності, реальна імплементація цих норм у діяльності органів правопорядку залишається фрагментарною.

Наголосимо, що органи правопорядку виконують фундаментальні функції зі захисту безпеки та прав громадян, і саме від їх здатності ефективно реалізовувати позитивні зобов'язання держави щодо недискримінації та рівного ставлення залежить повнота практичного втілення людських прав для всіх груп населення.

Сучасна суспільно-правова реальність характеризується зростанням вимог до рівного доступу жінок і чоловіків до правосуддя, захисту від гендерно зумовленого насильства та неупередженого реагування органів правопорядку, що зумовлює необхідність ґрунтовного наукового осмислення ефективності їх діяльності в цій сфері. Ігнорування вказаних викликів призводить до зміцнення структурних нерівностей, а також підриває довіру до інститутів правопорядку і уповільнює імплементацію міжнародних стандартів у національну правову систему.

Таким чином, дослідження механізмів забезпечення гендерної рівності органами правопорядку у контексті виконання позитивних зобов'язань держави є своєчасним, суспільно значущим і спрямованим на напрацювання дієвих рекомендацій щодо підвищення якості реалізації людських прав у практичній діяльності правоохоронної системи.

Останні наукові публікації за обраною проблематикою свідчать про зростаючий інтерес до проблем забезпечення гендерної рівності у діяльності органів правопорядку як в Україні, так і за її межами. Зокрема, значна частина досліджень зосереджена на вивченні механізмів адміністративно-правового забезпечення гендерної рівності у поліції та інших правоохоронних структурах, що підтверджує актуальність теми дослідження в сучасних умовах реформування сектору безпеки та правопорядку [1-3].

Низка досліджень спрямована на визначення основних адміністративно-правових об'єктів забезпечення гендерної рівності безпосередньо у поліції – від принципу